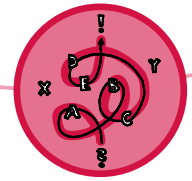

Mediacija kot vzgojna dejavnost rešuje konflikte in ustvarja boljše ozračje na šoli

Jasna Lapornik
Osnovna šola
Primoža Trubarja Laško

Povzetek: Mediacija je eden od uspešnih, v svetu zelo uveljavljenih načinov reševanja konfliktov. Med ljudmi ustvarja novo kulturo medčloveških odnosov, ki temelji na konstruktivni komunikaciji, poslušanju drugega, upoštevanju želja in potreb ter iskanju skupne rešitve, ki bo zadovoljila obe strani. V prispevku je predstavljeno uvajanje šolske in vrstniške mediacije na Osnovni šoli Primoža Trubarja Laško. Z novim Zakonom o osnovni šoli je šola dolžna oblikovati t. i. vzgojni načrt, v katerega je vključena tudi mediacija. V uvodu so zapisane prednosti, ki jih v šolski prostor prinašata šolska in vrstniška mediacija. Obe pozitivno vplivata tako na učence in njihove starše kot na učitelje. V nadaljevanju prispevka je opisano, kako smo se uvajanja vrstniške mediacije lotili na naši šoli. Predstavljeni so koraki uvajanja, potek usposabljanja in aktivnosti mediatorjev pri vpeljevanju. Mediacija v šoli prinaša pozitivne spremembe v odnose in življenje v šoli ter pozitivno vpliva na šolsko ozračje in kulturo. **Ključne besede:** mediacija, vrstniški mediator, šolski mediator, konflikt, komunikacija. **Abstract:** Mediation is a successful and renowned concept of resolving conflicts. It helps build quality interpersonal relations based on constructive communication, paying attention to other people's needs and searching for solutions that are acceptable to all sides. This article presents the introduction of school and peer mediation at the Primož Trubar Primary School in Laško. The new Primary School Act obligates schools to create the so-called educational plan, which also includes mediation. The introduction presents the advantages that school and peer mediation bring into our educational system: they have a positive effect on pupils, their parents and teachers. The article offers a description of how peer mediation was implemented at our school. The implementation steps, training and the mediators' activities are presented. Mediation in schools results in positive changes in interpersonal relations and has a beneficial effect on the school's work atmosphere. **Keywords:** mediation, peer mediator, school mediator, conflict, communication. **Keywords:** mediation, peer mediator, school mediator, conflict, communication.

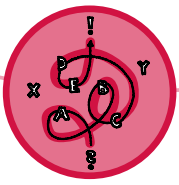
Uvod

Vzgojiteljem in pedagoškim delavcem je zaupana odgovorna in zahtevna naloga: izobraževati in vzgajati mlade. Vloga učitelja se seveda spreminja. Če je bil učitelj nekoč zlasti prenašalec znanja, je danes temu povsem enakovredna njegova vloga usmerjevalca in moderatorja. Za to vlogo pa se učitelji v procesu šolanja ne usposobimo v zadostni meri.

Z novim Zakonom o osnovni šoli je bila šola dolžna oblikovati t. i. vzgojni načrt. To je za šolo pomemben dokument. Z njim naj bi zagotovili boljše medsebojne odnose z večjim poudarkom na vzgojnem delu, na sodelovanju s starši ter razvijanju avto-

nomije šole. V vzgojnem načrtu so tudi smernice, kako ravnati ob problematiki nasilja. To postaja na šolah velik problem in se ga šole lotevajo različno. Nekatere se poslužujejo represivnih oblik (varnostnik, zaklepanje, kamere, dežurstvo učiteljev na hodnikih, v jedilnici, vzgojni ukrepi), druge se problema lotijo sistemsko. Prepričana sem, da je sistemski pristop ustrežnejši, učinkovitejši in bolj prijazen do otrok.

Disciplina v razredu in dobri medsebojni odnosi so pogoj za kakovostno izvajanje pouka. To pa je ob raznolikosti učencev včasih zelo težko doseči. Učitelji smo še vedno (pre)malo usposobljeni za komunikacijske veščine, zato po navadi ob konfliktnih situacijah uporabljamo »stare« metode

(prepovedovanje, ukazovanje, kaznovanje, kričanje, izpostavljanje, ponujanje rešitev ...). Načela in metode mediacije pa ponujajo nov, drugačen pristop.

Vodstvo naše šole je v želji, da konfliktno situacijo rešujemo strokovno in na nov način, ponudilo možnost, da se lahko izobrazimo za mediatorje.

Model mediacije v vzgoji in izobraževanju

Če sprejemamo probleme in konflikte kot sestavni del življenja, poudarja I. Marič (2010), se je treba naučiti tudi primernih načinov njihovega reševanja in obvladovanja. Mediacija je korak naprej. Je način, ko udeleženci zagovarjajo in uveljavljajo svoje interese, ki se skladajo z interesi drugega. Šolska mediacija je korak k boljši kulturi obvladovanja konfliktov v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, saj omogoča ohranjanje sodelovanja kljub konfliktom.

Kaj je šolska mediacija

Šolska mediacija je lahko del vzgojne dejavnosti šole in tako tudi del vzgojnega načrta. Je eden od načinov reševanja konfliktov. Izvajajo jo strokovni delavci na šoli, ki so se usposobili za šolskega mediatorja. Ta je usposobljen za vodenje postopka mediacije v katerih koli sporih v vzgojno-izobraževalni ustanovi in med vsemi udeleženci (učitelj – učenec, starši – učitelj, vodstvo – učitelj itd).

Kaj je vrstniška mediacija

Za vrstniško mediacijo veljajo enaka načela, definicija in pravila kot za šolsko mediacijo. Gre le za razliko, da šolsko mediacijo izvajajo strokovni delavci, medtem ko vrstniško mediacijo izvajajo učenci sami.

Prgič (2010) pravi, da je za dobro izvajanje in uvajanje vrstniške mediacije bistvenega pomena, da se učenci ustrezno usposobijo ter da imajo pri uvajanju mediacije v šoli dobro podporo ustanove, pri kateri so se usposabljali.

Program vrstniške mediacije je uspešen, ko so vsi učitelji in starši seznanjeni s konceptom in procesom mediacije ter jo sprejmejo kot eno izmed metod za razreševanje konfliktov. Ta metoda ima številne pozitivne učinke, ki vplivajo na učence,

njihove starše in učitelje. Najpomembnejši so: spodbujanje pozitivne komunikacije;

- zmanjšanje nasilja, izključitev iz šole in vzgojni ukrepi;
- spodbujanje otrok in mladostnikov, da prevzamejo odgovornost za reševanje svojih konfliktov;
- prisluhniti drug drugemu in ob tem razvijati veščine kritičnega mišljenja ter obvladovanja konfliktov;
- učenje mirnega soočanja z razlikami in drugačnostjo;
- privzganje otrokom in mladostnikom občutek za pravičnost.

Uvajanje šolske in vrstniške mediacije na Osnovni šoli Primoža Trubarja

Uvajanje mediacije v šolo ne vpeljujemo kot projekt, namenjen eni sami skupini, ampak kot sistem, v katerega naj bi se (v skladu z modelom mediacije v vzgoji in izobraževanju) vključila vsa šola. Z njo se srečajo vsi, ki živijo in delajo v šoli. Le tako lahko v mediaciji dosežemo velik vzgojni potencial.

Na naši šoli smo se odločili za postopno uvajanje mediacije. Pri tem smo upoštevali napotke izobraževalnih centrov, pri katerih smo se izobraževali učitelji.

Z uvajanjem mediacije v življenje in delo šole smo začeli v šolskem letu 2009/10, ko sta se izobrazili dve sodelavki šole. Začetni cilj je bil seznaniti učence, učitelje in starše z mediacijo kot načinom reševanja sporov.

Pri uvajanju smo se opirali na Cohenov program (1995).

Prva faza (zagotavljanje podpore in razvoj programa):

- predstavitev koncepta programa učiteljem,
- predstavitev koncepta programa staršem,
- predstavitev koncepta programa učencem.

V šolskem letu 2010/11 so se za šolskega mediatorja usposabljele tri sodelavke, v letošnjem letu pa so končali šolanje še trije učitelji. Tako imamo na šoli tim šestih mediatorjev. Nadaljevali smo z utrjevanjem šolske mediacije in začeli z uvajanjem vrstniške mediacije. Ponovili smo prvo fazo uvajanja s tem, da smo dali poudarek predstavitvi koncepta vrstniški mediaciji.

V okviru dnevov dejavnosti (6., 7., 8. in 9. razred) smo na neformalnih predstavitev in delavnicah na temo »Načini soočanja in reševanja konfliktov« motivirali učence za sodelovanje v vrstniški mediaciji. Interes učencev je bil nad pričakovanji, zato smo nadaljevali z drugo fazo. Za namen promocije mediacije smo v avli šole uredili mediacijski pano ter mediacijski prostor.

Druga faza (uvajanje programa):

- izobraževanje učiteljev,
- razpis,
- izbira otrok za vrstniško mediacijo (kdo, kdaj, kako),
- pridobitev soglasij (staršev),
- organizacija treninga za mediatorje.

Organizirali smo enodnevno izobraževanje učiteljev na temo vrstniške mediacije. To izobraževanje smo izkoristili šolski mediatorji za predstavitev načrta uvajanja vrstniške mediacije učiteljskemu zboru.

V začetni promociji vrstniške mediacije je bil organiziran na šoli obisk vrstniških mediatorjev iz bližnje osnovne šole, na kateri imajo že utečeno vrstniško mediacijo. Po postavljenih začetnih temeljih je sledila nadaljnja predstavitev koncepta staršem na roditeljskih sestankih in učencem po oddelčnih skupnostih. S tem je bilo vse pripravljeno za pripravo razpisa za vrstniške mediatorje. Vključili smo učence šestega, sedmega in osmega razreda. Izbor učencev smo oblikovali na podlagi lastnih spoznanj, predlogov razrednikov, smernic in primerov dobre prakse. Kot pravi Verbnik Dobnikar (2007), so vrstniški mediatorji otroci in mladostniki, ki imajo izrazit socialni čut in želijo pomagati sprtim. Imajo sposobnost vživljanja v druge osebe in so priljubljeni med vrstniki. Ti jih upoštevajo in o njih običajno mislijo, da so pošteni in pravični.

Za uvodno izobraževanje vrstniških mediatorjev smo izbrali meseca maj in junij. V tem času smo se prilagajali tudi šolskim obveznostim učencem in izvedli izobraževanje v treh dopoldnevih, v času, ko so učenci najlažje izostali od pouka.

Tretja faza (trening):

- izvajanje ali spremljanje treninga,
- zagotavljanje izvajanja mediacij (čas, prostor, dovoljenja),
- postavljanje meril, kdo je dovolj usposobljen in kdaj lahko začne mediacijo.

V letošnjem šolskem letu smo že v prvem mesecu

organizirali osvežitveno izobraževanje za vrstniške mediatorje. Izvedli smo tudi dvodnevni tabor. Skozi sproščene, ustvarjalne in delovno naravnane dejavnosti so učenci utrdili in poglobili svoje znanje s področja vrstniške mediacije. Evalvacija tabora, v kateri so sodelujoči učenci strnili svoja pričakovanja, vtise, predloge in sporočila, je bila za nas izvajalce največje plačilo in spodbuda, da smo na dobri poti, po kateri moramo vztrajno in pogumno naprej.

V novembru smo podelili prva potrdila učencem, ki so postali vrstniški mediatorji. Po tem svečanem dogodku pa so se začeli preizkušati tudi v praksi.

Evalvacija tabora za vrstniške mediatorje (Šentrupert, 30. 9.–1. 10. 2011)

Pričakovanja

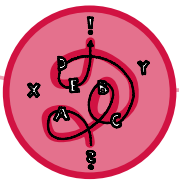
- *Moja pričakovanja so izpolnjena.*
- *Mislim, da nobeden od nas ni pričakoval, da se bomo tako dobro ujeli in sodelovali.*
- *Moja pričakovanja so se sfižila: vse je še boljše, kot sem mislila.*
- *Nikoli si nisem mislila, da lahko sama s pogovorom najdem rešitev. Ugotovila pa sem, da je tudi veliko težje, kot sem pričakovala.*

Vtisi

- *Bilo je super.*
- *Veliko smo se naučili in se razvedrili.*
- *Na taboru sem uživala in izboljšala svoje mediacijsko znanje.*
- *Veliko smo se smejali, se kaj naučili, preprosto rečeno: uživali smo.*
- *Super je bilo.*
- *Bilo je perfektno, najboljšje je bilo igranje vlog, kuharica in večer ob tabornem ognju.*
- *Naučili smo se veliko stvari in ponovili, kar smo se naučili v šoli.*
- *Vsi smo bili dobre volje, bila je dobra hrana in razdeljenost v skupinah.*
- *Zelo pester program, zanimive aktivnosti.*
- *Najboljši del dneva so bile učiteljske igre vlog.*

Predlogi

- *Več prostega časa, da bi tabor trajal dlje časa.*
- *Prej spat. ☺*
- *Za naslednji tabor nimam posebnih idej, raje se pustim presenetiti.*

- Še več kostanja, glasbe, smeha, dobre volje, iger.
- Da bi lahko bedeli dlje časa.
- Kampiranje.
- Več igranja vlog in skupnega petja.
- Kasnejše vstajanje, večerni sprehod.
- Naslednji tabor čim prej!

Sporočilo izvajalcem

- *Bilo je super preživljati čas z vami, saj ste čisto drugačni kot v šoli. To mi je všeč in rada bi še čim več takih dni.*
- *Super hrana, še bolj super kuharica.*
- *Najboljši ste!*
- *Nepozaben tabor, ki bo za vedno ostal v lepem spominu.*
- *Učitelji so zelo dobro odigrali vloge.*
- *Odlična organizacija, saj sta bila dneva razgibanana, zanimiva in zabavna.*
- *Hvala vam za vse, kar ste nas naučili, hvala za super tabor.*
- *Učitelji ste krasni (ne morem verjeti, da sem to napisala). ☺*
- *Hvala vsem za vso spodbudo, strpnost in super pester dan.*
- *Zase lahko rečem, da sem se imel super, upam, da ste se imeli tako tudi vi.*
- *Hvala vsem učiteljem in učiteljicam ter kuharici, ki so v teh dveh čudovitih dneh skrbeli za nas.*

Četrta faza (mediiranje in spremljanje):

- mediiranje konfliktov,
- sledenje primerom,
- nadaljnja promocija mediacije v šoli (šolska televizija, izdelava logotipa),
- vodenje rednih srečanj z mediatorji,
- nadaljnje oblikovanje programa (izpopolnitve, nadgradnja),
- evalvacija (vmesna in ob koncu leta),
- načrtovanje za prihodnje leto.

Usposobljeni vrstniški mediatorji bodo začeli izvajati vrstniške mediacije in slediti primerom. Učitelji šolski mediatorji jih bomo pri tem spremljali, usmerjali in jim pomagali. Po vsaki mediaciji bo sledil supervizijski pogovor, v katerem bomo analizirali potek mediacije in ne njene vsebine. Učenci se bodo lahko razbremenili in kaj vprašali ali preprosto povedali, kako so se počutili med

mediacijo. Ob tem bomo vodili redna srečanja z vrstniškimi mediatorji, na katerih bodo izmenjavali izkušnje in v igrah vlog vadili vodenje pogovora, nadaljnje promovirali mediacijo na šoli, v kateri bodo aktivno sodelovali vrstniški mediatorji, dopolnjevali in razvijali program, ga evalvirali in načrtovali za prihodnje šolsko leto.

Ko bo steklo delo s prvo generacijo vrstniških mediatorjev, bomo v prvi polovici prihodnjega leta ponovno razpisali in organizirali usposabljanje za novo generacijo. K sodelovanju bomo povabili tudi del uspešnejših »starih mediatorjev«, ki bodo lahko prenašali svoje izkušnje na mlajše. Tako se bo krog ponovil.

Vzporedno z vrstniško mediacijo poteka tudi šolska mediacija.

Sklep

Z uvedbo šolske mediacije ne tvegamo ničesar. Vzgajamo (se), uspešno rešujemo konflikte in vzpostavljamo boljše medsebojne odnose. Kjer sprejme šolsko mediacijo celotni pedagoški kolektiv ob podpori staršev, pa sploh ni bojazni, da bi izostali njeni dobri učinki.

Kljub temu je treba iskati vedno nove poti ter ustvarjalne in zanimive rešitve. Te bodo pripomogle k zadovoljstvu učencev, učiteljev in staršev, vplivale na pozitivno šolsko klimo in delale šolo prepoznavno.

Vzgoja in izobraževanje morata vsakemu posamezniku omogočiti, da sam rešuje svoje probleme, oblikuje svoje odločitve in nosi svojo odgovornost, torej postane tudi sam svoj mediator. ■

Viri in literatura:

1. Cohen, R. (1995). Students Resolving Conflict, Peer Mediation In Schools. USA: Good Year Books.
2. Kaplan, N. (2009). Priročnik za usposabljanje vrstniških mediatorjev in uvajanje vrstniške mediacije. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.
3. Marič, I. (2010). Šolska mediacija kot vzgojna dejavnost. Celje: Zavod Arsis, center za mediacijo in razvoj nove kulture odnosov.
4. Prgič, J. (2010). Šolska in vrstniška mediacija: Vse kar morate vedeti o mediaciji v šoli. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.
5. Verbnik Dobnikar, T. (2007). Vrstniška mediacija v šoli. V T. Devjak (ur.). Pravila in vzgojno delovanje šole, (str. 187–203). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
6. <http://www.Solskamediacija.si/Model/model.html> [oktober, 2011].